

## Pecze Ferenc

### Koronatanok a dunatáji országok alkotmánytörténeti forrásaiban

A mostani tárgyválasztás szempontjából forrásoknak tekintjük a közjogi tételes rendelkezéseket és az idetartozó szakirodalmat. Mindezek az adatok a szomszédos országok történeti intézményei között létezett kölcsönhatások összehasonlító áttekintését szolgálják. Ugyanezzel a módszerrel végzett korábbi kutatómunkám eredményei, az ismert művi akadályok enyhültével, tartósan egyetértő fogadtatásban részesültek. Rendezvényünk helyszínére figyelemmel, először a délvidéki szerző-szerkesztőket s utána a velük összecsengő egyéb értékelések közreadóit idézem fel.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Különösen említést érdemelnek Kollin József (Magyar Szó 1971. 7. 4); Tt. (Uo. 1986. V. 23); Hódi Éva - Hódi Sándor (VMDK Évkönyv 1993); – (Magyar Szó 1993. március 15-16); Dudás Károly (Új Hét Nap 1994. 4. 8); Mirmics Károly (Magyar Szó 1994. X. 8; Aracs 2002. 1); Matuska Márton (Napló 1995. X. 18; Magyar Szó 1996. I. 28; Uo. 2001. 9. 22); Heka László (Délmagyarország 1995. V. 9; Hrvatski glasnik 1995. V. 19; 1997. 3. 20); Sinkovits Péter (Magyar Szó 1998. 3. 8); Hunyadi István (Études Finno-Ougriennes Paris, 2000. Tome 32); Sziágyi Károly (Nyugati Magyarság 2000. V. 5); Szalma József (Magyar Szó 2001. 9. 22; Melbourne-i Magyar Élet 2001. X. 18) és mások írásai. Fontosak még Jiří Klabouch (Právnik Academia Praha 1966. 9; Der Donauraum 1967. 1-2); A. H. (Revue Roum. d'Histoire 1973. 2); Helmut Slapnicka (Österreichische Osthefte 1974); F. Milkova (Bulgarian Hist. Review 1975. 2); – (Anali Pravnog fak. Bg. 1977. 4); Bernáth Z. (Magyar Nemzet 1978. 7. 19); L. Bianchi - J. Kárpát (Studia Historica Slovaca 1980. XI); Trócsányi L., Kukorelly I. (Jogtudományi Közlöny

Huzamosan együttműködünk hazai és külföldi rokon alkotóműhelyek kutatóival. Szabadkán 2001. júniusában tartottuk a Magyar Professzorok Világtanácsa esedékes ülészakát. Ezúttal főleg szomszédaink koronatanokat érintő forrásanyagát vázolom.<sup>2</sup>

Az évszázados koronatanok a dunatáji országokban gazdag alkotmánytörténeti örökséggel bírnak, amire időnként ahistorikus és méltatlan közönnyel tekintenek. Napjaink sivárabb sajtójában a kelleténél többször találkozunk a „Leszámolás a Szent Korona-tannal” és hasonló című hangzatos ötletekkel. Az nem derül ki belőlük, hogy a sokszázados államintézmények egykori létezésének emlékeit miért szabad és kellene a jövő nemzedékek tudatából száműzni? Így tudható a szigorú szerzőkről, hogy a tárgykört feldolgozó magyar, horvát, francia, román, cseh és más művek lapozgatásával

---

1984. 8); – (Politika 1984. 12. 8); Ádám Antal (Állam és Igazgatás 1985. 2); Balassa Z. (pozsonyi Szabad Újság 1996. 7. 3); kolozsvári Magyar Közélet 1998. 4; Kisebbségvédelem (2002) és egyéb közlemények.

<sup>2</sup> A magyar Szentkorona-tanhoz tömören az Aranybulla, a Hármaskönyv, a Pragmatica Sanctio, 1848 Alkotmánya, 1867 és 1868 osztrák-magyar-horvát kiegyezési törvények szerepét kell említeni. Bővebbet az alábbi könyveim és más írásaim tartalmaznak - P. F.: A parlamenti választójog és az 1861. évi választási szabályzat 1980 ; A parlamenti képviselők szabad mandátuma... 1987; 1994; A mai horvát alkotmány és a Jus Publicum Croatico-Hungaricum (In) Magyarság és Európa 1994. 1; Határon túli nemzetrészek és a dunatáji államok alkotmányai (In) Magyar Szemle 1995. szept.; Valóság 1998. 3.; A magyar Szent Korona és a Szentkorona-tan az ezredfordulón 1999; Jogtudományi Közlöny 2000. 7-8; Az európai alkotmánytörténet és a nyolc évszázados magyar-horvát államközösség 2000; 2001; A Szentkorona-tan hatása az európai alkotmánytörténeti irodalomra 2002.

---

keveset időztek. Előfordul jobb szakkiadványban, hogy a mai horvát alkotmány preambulumból a „Trojedna Kraljevina Hrvatska” szövegrészt „Szent Horvát Köztársaság”-ra lefordítva nyomtatták ki.

Figyelmet érdemel Mihajló Lanović tollából a zág-rábi egyetemen 1929-ben megjelent tankönyv közjog-történeti fejezete. Saját országának értékrendje mentén rámutat, hogy a Szentkorona-tan a hajdani horvát-magyar államközösséget fenyegető veszélyeket többször elhárította. Szerinte e tan az Árpád-korban jelenik meg és annak végén bontakozik ki. Ebben a nyelvismere-ti közegében idézhetjük eredeti szövegét is: „I kad se, nakon dubokog pada kraljevske vlasti pod konac XIII. stoljeća, nauka o sv. kruni posve razvila...”<sup>3</sup>

A cseh Karl Kadlec gazdag életművében szerepel a Verbőczyovo Tripartitum...<sup>4</sup> A szerző megállapítja, hogy a koronafogalom Magyarországon és egész Közép-Európában Franciaországból eredő modell alapján honosodik meg.

Milivoj-Kliment Maurović a 20. század elején a Szentkora-tan és más országok rokoneszméinek hasonlóságát emeli ki. Mélyebb elemzését a hatályos alkotmányjog művelőinek illetékességére bízta.<sup>5</sup>

Horvátországot királyság rangjára Tomislav 926 k. emeli, akit X. János pápa egyidejűleg a rex Chroatorum

<sup>3</sup> M.L. Privatno pravo tripartita. Zg., 1929. 316-7.

<sup>4</sup> V Praze, 1902; Uherska a chorvatska ústava v hlavních črtach. Praha, 1906; Dějiny veřejného práva ve střední Evropě. Praha, 1928. 4. kiad.

<sup>5</sup> L. Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu 1903-5. évf.



címmel nevezett meg. Zvonimir horvát király és az Árpád-házi Ilona (Jelena lijepa) frigye révén dinasztikus kapcsolat jött létre. A szomszédos ország koronája hamarosan Könyves Kálmán fejét övezi (1102) magyardalmát-horvát uralkodóként. A közösnek ismert Hármaskönyvet Iván Pergošić már 1574-ben kajhorvátra fordítja le, ami 1909-ben Belgrádban is megjelenik a Srpska Kraljevska Akademija gondozásában.

A szerb Nemanjićok és az Árpád-ház összeköttetése II. (Vak) Béla és Uros nagyzsupán Ilona lánya közötti házassággal létesült. III. Honorius pápától Stefan (1196-1227) királyi koronát kapott 1217-ben. A koronázásban a legátus és/vagy Szent Sava működhetett közre. Szakírók a Rómából érkezett corona regni és a szent koszorú (sveti venac) államegységet kifejező hatását fogalmazzák meg a nyugati koronaeszmék példájára.<sup>6</sup>

Mihailo zetai fejedelem a pápától a 11. század második felében királyi koronát kapott. IV. Béla vője, Milutin trónesküjét „Istentől adományozott koronára” szertartási rendben nyilvánítja ki. Dušan cár „az összes szent cárok és az Istentől kapott szent korona nevében” hivatalos kifejezést használja. Ezeket a lengyel és a magyar alkotmánytörténet egybehangzóan tárgyalja, míg a

---

<sup>6</sup> Milovanović - Kalezić (szerk.): Sveti Sava. H. és é. n. Sima Ćirković: Srbi u srednjem veku. Bg., 1997. 56-61. Ž. Fajfrić: Sveta loza Stefana Nemanje. Šid, 1998.101..

szerb szakírók Nagy Lajos iránti viszony kérdéseivel is foglalkoznak.<sup>7</sup>

Boszniai uralmát Tvrtko ún. kettős koronázással (sugubi venac) a 14. század végén pecsételi meg. Oklevélben hatalmi eszményét a szent dinasztától megörökölt trón birtokosaként nyilvánítja ki. Az utódlásban Stjepan Ostoja (1398), Stjepan Tomaš (1443) és mások következtek a török terjeszkedés árnyékában. Hunyadi Mátyás idején a bosnyák királyi koronát Újlaki Miklós (kétszer volt szlavón bán) kapja (1472-77); trónképességét Szilágyi Erzsébet fiává fogadása hitelesíti. A névlegesre szorult csillogó uralkodás udvartartásának központját Jajceban összpontosítja, de a Duna-menti Újlaknak adományozott kiváltságok (1453) őt a város Jogkönyvében (1525) túlélék.<sup>8</sup>

A szlovének Mátyás magyar-horvát királyt sajátjuknak is elfogadják, mivel az általuk lakott térségben hatalommal (1472-1490) rendelkezett. Erre utalnak az U očekivanju Kralja Matijaša. Što je bila istina i gdje počinju mitovi? és hasonló könyvfejezet címek. Ko-

---

<sup>7</sup> Eckhart Ferenc: A Szentkorona-eszme története. Bp., 1941. Aleksandre Solowiec: Corona Regni (In) Przewodnik Historyczno-Prawny. Lwow, 1934. 4. évf. (a szerző nevét külföldön másként is írják). Klaniczay Gábor: Az uralkodók szentsége a középkorban. Magyar dinasztikus szentkultuszok és európai modellek. Bp., 2000. 133-136. Ž. Fajfrić i.m. 289-91.

<sup>8</sup> V. ö.: Ferdo Šišić: Studije iz bosanske historije (In) Glasnik Zemaljskog muzeja. Zg., 1913. 319-50. Hóman Bálint - Szekfű Gyula: Magyar Történet. Bp., 1936. II. köt. 218-9; 321-2; 486; 531. Jovanka Kalić: Srbi u poznom srednjem veku Bg., 1994. 20-21. Hegedűs Antal: Népélet és jogalkotás a középkori Újlakon. Újvidék, 1983. 193-6. Bori Imre: Szerémi György Emlékirataiból. Újvidék, 1996. 6-10, 106.

ronát itt nem kap(hat)ott, miként ez Morvaországban (1469) ténylegesen megtörtént. Itthon koronatan  
okokból halasztást szenved megkoronázása 1464-ig,  
amikor külföldről a Szent Korona hazatérhet.<sup>9</sup>

Az eszmeközösség létrejöttét a magyar-horvát alkotmányjogban máig eleven viták keretében a Qualiter és a Pacta Conventa keletkezésére vezetik vissza. Koronatan összehasonlító palettán mindkét országban  
hatályos egybefonódó közjogi intézmények rendszere fejlődött ki. Így értelmezhető következtetésnek számít: U ugarsko-hrvatskoj dravnoj zajednici „namjesto principa osobnog u kraljevog vlasništva razvila teorija a svetoj kruni kao nosiocu dravne vlasti.” (Kiemelés P. P.). E legfelső szintet megalapozó saját intézmények rendszerét a sabor, bán (podban), a követjogok, a városjog, a szigetvilág joga alkották.<sup>10</sup>

A német-római birodalmi és cseh királyi koronafogalom szerint a 14. század derekán Luxemburgi Károly sziléziai területrészek állami hovatartozását rendezi. A későbbi korfordulók nyomán a Corona Regni Bohemiae hagyományára vonatkozó újabb alkotmányos szabályozás vált ki egyre növekvő érdeklődést. Külföldön a mi Szentkorona-tanunkkal szintén mind több szerző foglalkozik az összehasonlító alkotmánytörténeti szakirodalmi forrásokban. Eközben ép-

<sup>9</sup> V. ö.: Stane Stanič: Slovenija. Zg., 1966. 179, 221-43. Lukács István: A megváltó Mátyás király színeváltozásai a szlovén néphagyományban. Bp., 2001. Bölcsész Hírek. ELTE BTK Kiadvány. 2001. 2. Zétényi Zsolt: Magyarország Szent Koronája. Bp., é. n. 75-80, 177-8.

<sup>10</sup> Az előbbi idézetet Josip Horvát: Kultura Hrvata kroz 1000 godina. Ljubljana, 1980. I. köt. 419-24, 457-8. tartalmazza.



pen a magyar és a cseh koronaelméletek összefüggésében, a különbségek mellett, bizonyos hasonlóságokat is találunk.

Csehország hajdani államjelképét képviselő koronának az 1992. évi alkotmány preambuluma az első mondatában szentel kitüntetett figyelmet. *Kifejezi Cseh-Morvaország és Szilézia polgárai hűségét a cseh Korona országai régi államiságának jó hagyományai iránt.* Indokként hivatkoznak arra, hogy az írországi (1937); a francia (1958); a portugál (1976); a spanyol (1978) és más alkotmányok ugyancsak méltatják saját hasonló értékeiket.<sup>11</sup>

Az új cseh alkotmányról megjelent írások tárgyalják önállósodásuk folyamatát, valamint Szlovákia és Kárpátalja (Podkarpatská Rus) hozzácsatolását 1919-ben a Saint-Germain-en-Laye-i nemzetközi szerződés nyomán. *A cseh Korona országainak hagyományos államességét a korábbi előzményekre visszavetítve közjogi integráló tényezőnek tekintik.* Szakíróik a Corona Regni Bohemiae államiságát, T. G. Masaryk és társai egykori nézeteitől eltérően, jóval későbbi időpontoktól keltezik. Létrejöttét a „Cseh királyságunk” 1329. évi okirattól és IV. Károly 1348-as kiváltságlevelének a cseh királysági koronára vonatkozó rendelkezésétől eredeztették.

---

<sup>11</sup> K. Maly (szerk.): *Collectanea opusculorum ad iuris historiam spectantium Venceslao Vaneček septuagenario ab amicis discipulisque oblata.* Unversita Karlova. Praha 1975. 49-52. Constitution of the Czech Republic of December 16, 1992. Praha, 1993. Pavlíček-Hřebejk: *Ústava a ústavní řád České republiky.* Praha, 1994. 31-33.

Kibontakozó alkotmánytörténeti viták alapján a cseh korona intézménye külső jelképének a Szent-venceli koronát (Svatováclavská koruna) fogadták el. Ugyanakkor államiságuk eszméjének gyökereivel a kutatók a cyrillmetodi, a huszita vagy egyéb hagyományokat is szabadon kapcsolhatják össze.<sup>12</sup>

Nyugat-Európa országaiból főleg a koronatanok angol és francia változatait fogadták be közép-európai térségünk középkori alkotmányai. Mindezek jelentékeny hatást gyakorolnak az itteni peremtájakra (litván, bolgár, bosnyák stb.) a történelem alakította kedvező vagy többnyire kedvezőtlen feltételek szerint. Az ezredforduló küszöbén a törvényalkotás igazolta a köz-társasági államformák kompatibilitását a koronatanok hagyományértékeinek ápolásával. Ilyen gondos egyensúlyra törekvés szándékát fejezik ki a cseh 1992. évi alkotmány, a magyar 2000. évi I. törvény és közvetve a horvát 1990. évi alkotmány forráserejű rendelkezései. Létezik a Szent Korona Testület öttagú szervezete, amely az államfőtől kezdve az MTA elnökét is magában foglalja.

Német, cseh, magyar, horvát, lengyel nyelveken jelentek meg könyvek, a peremtájakra vetítve, a lengyel-litván korona joghatósága alatt volt államszervezet felépítéséről.<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> A vitákra nézve v. ö. a két ellenpólus forrásaiból *Václav Vaněček: Dějiny státu a práva v ČS.* Orbis Praha, 1964; Pavlíček - Hřetejk: i. m.

<sup>13</sup> V. ö.: Oswald Balzer: *Aus Problemen der Verfassungsgeschichte Polens.* Krakau, 1916. 15-21; 31-42; Geneza Tribunalu Koronnego.



A zágrábi káptalan Újlaki Miklóshoz 1472-ben, mint „svijetlomu principu, gospodinu Nikoli, po Božjoj milosti kralju bosanskomu...” uralkodói címmel folyamodik. Koronázása után a bosnyák pénzre + M(oneta) Nicolai D(ei) G(ratia) R(egis) BOSNE feliratot vereti.<sup>14</sup>

Ha vita merülne fel a koronatanok egykori változatainak hatásáról, az esetleges kételyek eloszlatásához rendelkezésre áll még Archivumunkban számos bizonyító külföldi szakirodalmi forrás adata. A mostani mérlegünk szempontjából mellékes körülmény, hogy a szerzők valamely tudománytörténeti intézmény vagy felfogás tekintetében szélsőséges bíráló véleményt fejtenek ki. Minden elismerő és tagadó álláspont egyaránt, szándékától függetlenül, a múlt közjoga valamely folyamatának jelentőségét és tényleges létezését mutatja.<sup>15</sup>

A koronatanok eddig nem tárgyalt külföldi visszhangjának forrásaiból az egyik román szakíró véleményére utalok. Egyetemtörténeti hagyományos közép-európai eszmecseréinken *Timon Ákos* tankönyvére 1971-ben *Dan A. Lăzăreanu* hivatkozott, ami késéssel

Warszawa, 1886; Królestwo Polskie. Lwów, 1920; W. Felczak: Ugoda węgiersko-chorwatska roku 1868. Wrocław-Warszawa-Kraków. 1969; J. Wirozumski: Historia Polski do roku 1505. Warszawa, 1978. 124-5; 238-41.

<sup>14</sup> Vjekoslav Klaić: Povijest Hrvata. Knjiga četvrta. Zg., 1985. 114-9 (első kiad. Povijest); Bosznia története a királyság bukásáig. Nagy-Becskereken, 1890.

<sup>15</sup> Ide vonatkozóan a Szentkorona-tan rendeltetésére utal K. Maly - Fl. Sivák: Dějiny, Praha, 1992. II. kiadás, valamint más román, lengyel és szlovák vonatkozású adatok ...

(1975) meg is jelent. Zárszavában rámutatott a koronatanok kedvező befolyására az uralkodói túlhatalom megnyirbálása érdekében. Szerinte az eszme Közép-Európa országaiban a francia példa követésével nyert tágabb teret. Elterjedésében a magyar, a cseh és a lengyel nemzeti uralkodóházak magvaszakadása játszott döntő szerepet. A magyar szerző művét értékelve úgy tartja, hogy osztályrésze: a nem lehet senki próféta saját hazájában csapdáját elviselni kényszerülők sorsa lett.<sup>16</sup>

Ide tartozhatna még a tágabb közép-európai térségünkben a *Corona Regni Poloniae* eszméje sajátosságának taglalása is, amely a magyar és a cseh rokonintézményeknél halványabban bontakozott ki. Lengyel szakirodalmi művek a Korona Królestwa Polskiego alkotmányjogi fogalom kialakulásának idejét többnyire a 14. század derekától számítják. Ez a felfogás kiegészült azzal, hogy a magyar és a lengyel koronaeszme a 15. századtól már számos rokon vonást mutat fel. Mindez egybehangzik az itt hivatkozott román szerzőnek a megállapításaival. Józef Gierowski: Problem autonomii etnicznej w Polsce i na Węrech w czasach nowożytnych írásában rámutat egyfelől a magyar-horvát, másfelől a lengyel-litván közjogi kapcsolatok hasonló vonásaira. Mivel azonban ez utóbbi jóval rövidebb ideig (1386-1795) állt fenn és a lublini unióig (1569) csupán laza kötelékben, így fontos különbségek is voltak. Jobban kedvez a horvát jogirodalomnak a

---

<sup>16</sup> V. ö.: *Intervention à la fm du Colloque de Smolenice 1971* (In) *Acta facultatis juridicae Universitatis Comenianae III.* 1975. 425-429.

nyolc évszázados időtartam, hogy a Szentkorona-tant és Werbőczy Hármaskönyvét sajátjaként fogadja be.<sup>17</sup>

Minthogy az MVSZ Alkotmányossági Műhely és Fórum (1999-ben) a *szlovák címer eredetvitájáról* is kívánt tájékoztatást, ezért annak fontosabb mozzanataira is kitérek. Olyan meglepő és téves állítással találkozunk a legutóbbi időkig, mintha a magyar címer egyik lényeges alkotórésze (kettős kereszt hármashalmon) északi szomszédunk címeréből származna. A terebélyesedő vitában az MVSZ Választmány előterjesztése (1994 körül) a nemzetközi jogi úton kieszközölt rendezés lehetőségét is felvetette. E sorok szerzője (P.F.) azzal érvelt akkor, hogy a vitát a külső döntésre terelés helyett országaink szaktudományának kétoldalú rendezése keretében kell tartani. *Az államjelképek hasonlósága inkább az évezredek együttélésében kialakult izlés-rokonságot tanúsítja*, semmint valami kiengesztelhetetlen ellentétet mutatna, amiről a Magyar Szemle 1995. szeptemberi számában írtam is.

A mesterkéltan terjesztett tévhiedelem cáfolatául, az ellenérvek védekező részletezése helyett, hatásosabb a kiötlőket saját közegükben bemutatni. A kérdéssel *érdemben a szlovák képviselők közül is alakult prágai nemzetgyűlés alkotmánybizottsága még 1920-ban foglalkozott*. Körültekintő vizsgálattal a parlamenti testület tényszerű államtörténeti és címertani következtetéseket vont le. A kiindulópont akkor a cseh, morva, sziléziai,

---

<sup>17</sup> V.ö. Jerzy Wirozumski - Jadwiga Grell (szerk.): Polska i Węgry w kulturze i cywilizacji europejskiej. Kraków, 1997. Mihajlo Lanović: Privatno pravo Tiripartita. Zagreb, 1929. 5-217.



szlovák és kárpátaljai címerelemek egybeépítése volt, ezek a jelképek két utóbbi területre nézve hiányoztak.

A számunkra lényegtelen mozzanatokat mellőzve az alkotmánybizottság ülése megállapítja, hogy Szlovákia soha nem volt önálló állam, így önálló címere sem lehetett. Egyértelműen kimondták, hogy a szlováknak feltételezett címer, a heraldika tanítása szerint, valójában a régi Magyarország címerének (znak starých Uher) egyik részét alkotja. Ezt az alkotórészt leválasztva – mondja a prágai törvényhozás bizottságának szövege – „csupán az utóbbi időben módosították” a hármas halom eredeti zöld színét kékre történő átfestésével. Az előzmények megalapozott összegezése után viszont a címer e változatban leendő törvényes elismerését és hivatalos használatának engedélyezését lehetségesnek tartják.<sup>18</sup>

A francia koronatan magyar-, cseh-, valamint lengyelországi hatásával kapcsolatban figyelmet érdemel, hogy erről a közép-európai színtérre kisugárzó modellről a román szakirodalom miként vélekedik? Az Európa Parlamentbe mandátumot nyert *Maurice Duverger* szerint a hatályos francia alkotmány értelmezéséhez elengedhetetlenül szükséges a monarchia alkotmányát tanulmányozni, amely természetesen a korona intézményt is felöleli. *A koronás királyi szerepkör kutatásának igénye korántsem azt jelenti, mintha a köztársasági államforma pilléréit szándékozna megingatni.*<sup>19</sup>

<sup>18</sup> V. ö.: V. Pavlíček - J. Hřebejk i. m. 73-75.

<sup>19</sup> V. ö. M. D.: Les constitutions de la Francé. Paris, 1944; Institution politiques et droit constitutionnel. 1989. 1. köt.

Az előbbi felfogást vallja *Marcel Prélot* professzor, aki az 1950-es évtized derekán a francia parlament választójogi és alkotmányügyi bizottságának elnöki tisztét tölti be. Egész sor feltételt idéz a korona előjogainak a királyra és az uralkodóházra lehetséges átruházásával kapcsolatban.<sup>20</sup> A francia koronatan mellett az angolról is *Manfred Hellmann* írt.<sup>21</sup> Erőteljes tehát a neves külföldi szerzők törekvése mind a francia és az angol koronafogalom, mind a Szentkorona-tan beható tanulmányozására. *Jean-Marie Auby* a *Droit public* könyv fordítása okán a történeti alkotmány és az írott alkotmány sajátosságait nálunk a Francia Intézet 1996. ápr. 19-i vitaülésén angol és francia példákkal állítja párhuzamba.

A koronatan vitáinak színes palettáján képtelen állítás, hogy tételeit csupán kitalálták, és azok valójában nem is léteztek volna. E rideg tagadás hirdetőit nem feszélyezi például a római jog örökségében a praesumptio iuris fogalma vagy a manapság szélteben hivatkozott ártatlanság vélelme, amelyeket felkészült jogtudósok szintén megalkottak. Korábban a hajdani magyarhorvát alkotmánytörténet közös intézményeiről írt könyvemben kimutattam, hogy néhány „hatalomközeli” tárgykör rendszeres kutatása és feldolgozása akadályokba ütközött. Hosszú évtizedekig az alkotmány- és jogtörténet művelésének mozgástere a

<sup>20</sup> M. P.: *Précis droit constitutionnel*. Paris, 1955.

<sup>21</sup> *Manfred Hellmann (szerk): Corona regni*, Weimar, 1961. Itt közli *J. Karpát*: *Zur Geschichte des Begriffes Corona Regni in Frankreich und England*, továbbá *Die Idee der heiligen Krone Ungarns* írásait.

köztörténet lehetőségeihez képest lényegesen szűkebb volt. A történettudomány akár az osztrák-magyar-horvát államközösség, akár a koronatan kérdéseivel viszonylag szabadabban foglalkozhatott.

Jól szemlélteti a mezsgyék kiterjedését Kardos József: A korona nélküli királyság a szent korona jegyében címmel 1981-ben megjelent tanulmánya. Javára válik, hogy a tant puszta „kitalációnak” bélyegző nézetekkel ellentétben, adatolja annak Árpád-kori előképeit és tényleges létezését. Már IV. Béla uralkodása idején „találkozunk a korona önálló szerepével” – írja – és általános lesz „a szent korona állami főhatalmat szimbolizáló” értelmezése. A szerző érdemét növeli, hogy mindezt egyetemi segédkönyvben összegezte, amely műfajban fokozottan érvényesültek az ideológiai szabványok követelményei. Ugyanakkor a tan rendeltetését, a későbbi korok tekintetében, igen kedvezőtlen és közéleti hatását elmarasztaló megítéléssel jellemzi.<sup>22</sup>

A két világháború között a Szentkorona-tant érdemlegesen méltató külföldi tudományos művek hazai könyvtárainkba nem juthatnak el. Fentebb idéztük a zágrábi egyetemen oktató prof. Mihajlo Lanović Werbőczy Hármaskönyvéről 1929-ben kiadott és a szentkorona-tani értékeket megjelenítő tankönyvét. Ha a horvát szerző a Tripartitum feldolgozását a Szentkorona-tannal kiemelten összekapcsolja, akkor ezt már Werbőczy alkotásának megszületése előtt kialakult és

---

<sup>22</sup> Pölöskei - Ránki (szerk.): A magyarországi polgári államrendszerek. Bp., 1981.



létező eszmének, vagy M. L. használta más kifejezéssel: tudománynak (znanost, nauka) tekinti. A példás tárgyválasztást egyúttal még az a közjáték erősen fölértékelte, hogy a délszláv államot (SHS) ugyanaz évben (1929) nyílt diktatúrába szervezték magyar- és horvátellenes stb. éllel. *M. L. könyve, sok másikkal együtt, hosszú vajúdas után az 1990-es évtized közepén érkez(het)ett meg a nemzetközi könyvkölcsönzés szokásos útján.* A régebbi képtelen (mű)akadályok részletezését az. ünnepi hangulatban bölcsebb talán mellőzni.

Az igazolhatatlan szándékos mulasztások okát, esetünkben a Szentkorona-tan külföldi jó hírének terhére is, elegendő most *Jónás Károly és Veredy Katalin: Az Országgyűlési Könyvtár története 1870-95. c. művének adataiból kihámozni.* Rámutattak, hogy az első világháború utáni kiadványaikból egyebek között „a kis-antant államok a cseretermékeket” nekünk csak szórványosan küldték meg. Az akkori szigorú szűrő a magyar és horvát jogtörténetet összefüggésben tárgyaló könyvet a határon nem engedte át; az 1990-es történelmi sorsfordulatnak kellett eljőnnie a mesterséges gátak lebontásához. De az adósságlista még hosszú. Az előbbi kötet tárgyához hasonló kérdéskörből *Milivoj Maurović* ugyancsak a Tripartitumot feldolgozó *1926-ban megjelent könyvét továbbra is nélkülözzük.*

Mérsékelten bátorító tény, hogy itthon dolgozó vagy másutt letelepedett honfitársaink a magyar alkotmánytörténet és azon belül a Szentkorona-tan kérdéseiről külföldi kutatóknak szánt több művet jelentettek

meg.<sup>23</sup> *Zlinszky János* írásai *Helmut Coing* hatalmas gyűjteményében a Tripartitumot emelik be az egyetemes európai jogtudomány eszmekörének kincsestárába.<sup>24</sup> Mindezeknek megvan a nélkülözhetetlen szaktudományi szerepe a magyar alkotmánytörténeti lapértékek külföldi megismertetésében – függetlenül szerzőik eltérő felfogásától.

Az előbbi adatok tanúsítják, hogy a magyar alkotmánytörténet kérdései a külföldi szakirodalom szerves részét képezik. Közjogunk a horvát-osztrák-csehszlovák, valamint távolabbi dinasztikus- és államkapcsolatok révén az európai rokonintézmények egész sorával tartós vagy eseti kölcsönhatásban volt. Önmagában ezért is fontos e tárgykörben, mintegy viszonzá-

---

<sup>23</sup> Ilyenek *Csekey István*: *La sainte couronne de Hongrie*. 1943; *Bajcsy-Zsilinszky Endre*: *Transsylvania Past and Future*. Kundig - Genève, 1944; *Holub József*: *La formation des doux Chambres de l'assemblée nationale hongroise*. Bruxelles, 1961 (1947. évinek újrakiadása); *Eszlár Károly* (Charles d'Eszlary): *Histoire des institutions publiques Hongroises*. Paris, 1959. I. k., 1963. II., 1965. III. k., 1968. IV. k.; *Marton Sárlos*: *Die Staatstheorie der Heiligen Krone in der ungarischen Rechtsgeschichtswissenschaft* 1960; *Deér József*: *Die heilige Krone Ungarns* 1966; *Bónis György*: *Der Zusammenhang der Summa Legum mit dem Tripartitum* (In) *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 1965. 11. 373-409. Utóbbi szerző jelentős munkát végzett Werbőczy Hármaskönyve fordításainak külföldi kiadványokban történt megjelentetése (1969, 1976) és Szentkorona-tanunk idegen nyelvű tolmácsolása érdekében.

<sup>24</sup> H. C.: *Handbuch der Quellen und Literatur*, München, 1982. Bd. III. Zweiter Teilband. 21422; 22164; 2819. Fontos további fordítás a tefana Verbecija Tripartitum (In) *Srpska Kraljevska Akademija*. Beograd, 1909. kötet. *Stefano Ibrányi*: *La dottrina della Sacra Corone ungherese*. Bp., 1938. *Szabolcs de Vajay*: *Corona Regia-Corona Regni-Sacra Corona*. München, 1976.

sul, idegen nyelveken újabb tanulmányok megjelentetése. Ezen túlmenően az egykori folyamatok jogtudományi értékelése rendszerint a jövőre szintén tanulságokkal szolgálhat, miközben egyes ténytorzító állítások helyesbítésre szorulnak.

Fentebb már láttuk a cseh koronafogalomnak a hatályos alkotmányig<sup>25</sup> terjedően hangsúlyozott érvénysülését. Ugyanezt a történeti szemléletet az ottani szakirodalmi források, legfeljebb a részletekben eltérő, változatlan tárgyilagossággal fejtik ki. De a magyar alkotmánytörténet körében egyes szerzőik ún. „szent korona” tanról (učení o tzv. „svaté koruně”) elmarasztaló megítélést nyilvánítanak. Az ilyen egyoldalú értékelések jelzik, hogy a szomszédos országok kutatóival továbbra is szükséges két- és többoldalú alkotó vitákat folytatni.<sup>26</sup>

Merő túlzás két ország hasonló rendeltetésű közjogi jelensége párhuzamában az egyiknek kizárólag áldásos, míg a másiknak súlyosan elítélő, áldatlan szerepkört tulajdonítani. Nálunk téltó belátással kezeljük a Corona Regni Bohemiae fogalmat övező tanításokat, ugyanígy jogosult várakozás a saját értékeink iránti figyelem is, a lekezelő fölényesség helyett, ha azokkal írásaikban mások foglalkoznak.

Szélesebb palettán hasznos tapasztalatokat kínálnak a francia koronafogalom előképeiről tengerentúli ki-

<sup>25</sup> (Constitution of the Czech Republic of December 16, 1992. Praha, 1993)

<sup>26</sup> V. Ő. *Karéi Maly-lorian Sivák: Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918.* Praha, 1992. 2. kiadás 55; 82-85.



adásban felidézett művek, amelyek az egyetemes alkotmánytörténet kincsestárát gyarapítják.<sup>27</sup>

A második világháborút követő évtizedekben, ideologikus okokból, külföldön a Szentkorona-tan elleni támadások felerősödnek, vagy elhallgatás lesz osztályrésze. Jelezni kell azonban, hogy *történeti szerepére a szakirodalom jobbik része mértéktartó terjedelemben és közvetett módon ismételten hivatkozik*. A hivatalos irányzatot azonban méltatlan és alkotmánytörténeti tényektől elrugaszkodott eszmefuttatások uralják.

Hangzatos katalógusuk: az „imperialista” és „nacionalista” jelzőket, valamint szomszédos országoktól „elszigetelődésre törekvés” szándéka stb. vádak tartalmazzák.

A prágai Károly Egyetemen az alkotmánytörténeti tankönyv 1964. évi kiadása a magyar és a cseh koronafogalmak ismérveiről szabatos párhuzamot nyújt. De hozzáfűzi a Szentkorona-tan rovására, hogy rendeltetése misztikus (mystická doktrína o svaté korune uherské) és végül a rendi államszerkezetet kísérelte meg fenntartani.

Végtelen türelmet igényelne a mai olvasótól, ha az ehhez hasonló és valójában szólamszerű magyarázatok különféle változatainak megismerésére késztenénk. Bár ebben az esetben a szentkorona-tannak nem maradtalan, csupán meghatározott tételeinek elvetését sulykolják tudományos tanítványaiktól kezdve egyetemi

---

<sup>27</sup> V. ö. Jean rissaud: A History of French Public Law. New York, 1969. 70-74; 345-356.

hallgatóságukig. Felesleges a példák megjelenítését szaporítani, mindnyájan találkozhatunk lépten-nyomon a legnemesebb évszázados értékeink kisebbitésének vagy egyenes tagadásának kísérleteivel.

Napjainkban szaporodnak a közép-európai országok alkotmánytörténetének ideológiai korlátozások terhéől mentes feldolgozását tartalmazó írások. Közük a magyar-horvát államközösség nyitányát képező Pacta Conventa, a királykoronázás, az egykori bánság közjogi méltósága és több kétoldalú intézmény története világszerte a kiadók mindinkább növekvő érdeklődését váltja ki. A mi alkotmánytörténetünk szerzőinek figyelmét sokszor elkerülő közös (központi) törvényhozás (Hungaro-Croatian Parliament) tényét és kétkamarás rendszerét is tanulmányozzák. A jelentős előrehaladás mellett a tárgyilagos kutatómunka követelményei nem teljesen felhőtlenül jutnak érvényre.<sup>28</sup>

Szentkorona-tanunk történeti szerepének alaposabb külföldi megismertetéséhez kívánatos, *Timon Ákos*, *Jozef Karpat* és más szerzők példáit követve, a valódi tartalmát idegen nyelvű kiadványokban (is) megvilágítani.<sup>29</sup>

---

<sup>28</sup> V. *Stephen Gazt*: A History of Croatia. New York, 1993; *Ivó Goldstajn*: Croatia. A History. London, 2000; *Marcus Tanner*: Croatia. A Nation Forged in War. New Haven - London, 1997.

<sup>29</sup> Figyelmet érdemel Richárd Pražák: Štěpánské legendy z poloviny 11. a 12. století. Sborník fii. fakulty. Brno 1981; The Legends of King Stephen. Hungárián Studies. Bp.-Bloomington 1985. Legendy a kroniky koruny uherské. Praha, 1988; A szerzőnek cseh nyelven megjelent további magyar vonatkozású: Lajos Kossuth. Brno, 1994. címmel jegyzett monográfiáját részletesen ismerteti Pecze Ferenc (In) Erdélyi Ma-

Ragusa városállam vagy Dalmácia országrész sajátos helyzete a magyar korona kapcsolatában a tárgyalagos írások kedvező megítélését kapta. Egykori dubrovnikai adat alapján írják: „We are subjects of the Crown of Hungary, and whoever is actually King of Hungary is our suzerain” és ez mindkét oldalnak előnyös.<sup>30</sup> Más forrás szerint a „Szent István koronáját viselő László király” rendezi a dalmát tengerpart birtoklása körüli magyar-velencei vitát.<sup>31</sup> Az egykori városállam magatartását a szentkorona államjelkép elfogadása jellemzi; sajátjaként 1358-ban az Árpád-ház címerét honosítja. Hunyadi János kormányzóhoz intézett feliratban „Serenissime Corone Ungarie fidelissimi servitores, rector, etc.” formulával nyilvánítja hódolatát. Ferdo Čulinović szerint Poljica 12 helység autonóm községegyüttese „1102-től a Horvát-magyar állam” része lett.<sup>32</sup>

A fentiek mellett a Pacta Conventa szerepe kapcsán jegyzem meg, hogy az, mint mondják, számtalan horvát tankönyv és egyéb történettudományi mű anyagára támaszkodik. Ezek a szerzők közlik Könyves Kálmánnak a horvátokkal a kettős alkotmánykötelék létrehozá-

---

gyarság 1997. 30; szövegét a szerző-nagykövet levelével együtt közli a Hunyadi Szövetség Füzetei kiadványsorozat 8-ik kötet. Bp., 1999. 233-34. old.

<sup>30</sup> Francis W. Carter. Dubrovnik (Ragusa) - A Classic City-state. London - New York, 1972.

<sup>31</sup> André Tuilier (In) Croatie/France. Zg., 1995.41-45; 176-178.

<sup>32</sup> V. ö.: Bogišić - Jireček: Liber statutorum civitatis Ragusii. Zg., 1904. Vol. IX. 93-96. Ante Marinović: La science juridique et les écoles de droit en Croatie (particulièrement a Dubrovnik) avant 1848 (In) Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianae II. köt. 1968.

---



sára vonatkozó 1102. évi megállapodását, amihez részletes magyarázatokat fűznek.<sup>33</sup>

Későbbi alkotmánytörténeti folyamatokról a szakirodalomban helyet kaptak Mátyás király koronázásához vezető események és azzal összefüggő dekrétumának rendelkezései. Írtak arról, hogy a közös uralkodó elhatározását „Szent István koronájának ősi szokás szerint való felvételéről” 1464 januárjában a déli tájakra jelenti be.<sup>34</sup>

Időközben az MTA folyóirata közölte Pecze Ferenc: A hajdani Jus Publicum és Jus Administrationis Croatico-Hungaricum a horvát egyetemtörténeti irodalomban c. munkáját.<sup>35</sup> E tanulmányból a jelenlegivel fennálló összefüggések jelzésére, néhány tartalmi elemre utalok, amelyek a Szentkorona-tant is érintik. Már a Neoacademia Zagrebiensis (1669-1773) alapítólevele előíranyozta, hogy a diákság oktatómunkájában a magyar királyok gondoskodását kívánják folytatni. A hallgatóság a 18. század derekán az „Assertor libertatis ungariae, Croatiae, etc. Andreas Rex

<sup>33</sup> V. ö. Jaroslav Šidak: Historijska čitanka za hrvatsku povijest. Zg., 1952.1. 34-6. Stjepan Antoljak: "Pacta" ili "Concordia" od 1102. godine. Zg., 1980. Trpimir Macán : Povijest hrvatskoga naroda. II. izdanje. Zg., 1992. 4549; 71-72.

<sup>34</sup> V. ö. Vjekoslav Klaić: Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeca. Zg., 1899-1920. 4. köt. 49-51. L. még J. M. Bak: Coronations... 1990. Ugyanő, Csizmadia Andor akadémikus és mások közreműködésével gondolja a latin - angol nyelvű sorozatot: The Laws of Hungary gazdagon adatolt több kiadvány keretében. Megjelent köztük a Series I. Volume. 3. The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary 1458-1490. Los Angeles, MCMXCVI. Coronation decree 18-24; 90-94.

<sup>35</sup> (In) Jogtudományi Közlöny 2000. 7-8. 264-271. old

Hierosolymitanus” kiadványt használta a vizsgákra való felkészüléshez. Matija Kirinić a Regia Scientiarum Academiaán 1797-1816 között a Positiones (Tentamen) ex historia pragmatica Regni Hungariae (et partium adnexarum) használatban volt vizsgatételeket szerkeszt. A zágrábi felsőfokú tanintézetek az Aranybulla, a Hármaskönyv, a pragmatica Sanctio, az 1868. évi magyar-horvát kiegyezés alkotmányjogi kérdéseit rendszeresen művelték.

Fontos tényeket tartalmaznak a reformkori horvát alkotmányos vitákról Pauler-Tivadar akadémikus feljegyzései, aki a zágrábi egyetemalapításnál Ivan Mažuranić bánnal működik közre. Később Miroslav Krleža a törökellenes küzdelemben Bakócz és Erdődy szerepét méltatva írja: ma is vannak köztünk az árpádi alkotmányt visszaváró személyek (koji u očekivanju da se vrati arpadovska konštitucija mrze današnju stvarnost) „Gjalski: U noći”-ra utalva.<sup>36</sup>

Ksaver Šandor Djalski méltatlankodik egyik nemes dicskevésén, hogy őse Árpád seregében volt.<sup>37</sup> Ezzel kapcsolatban Krleža megjegyzi: „Koliko god to zvuci bizarno, ungarokroatizam jeste nešto što je doista postojalo osam stotina godina, historiografski i historijski inseparabiliter.”<sup>38</sup>

Jóllehet a koronatanok minden országban monarchikus államforma talaján bontakoztak ki, a saját változatát a köztársaság is alkotmánytörténeti örökségként

<sup>36</sup> M. K.: Dnevnik 5. köt. Sarajevo, 1977. 63, 80-81.

<sup>37</sup> Osvit. Zg., 1972. 79.

<sup>38</sup> M. K.: I. m. 259.

tarthatja számon. Ennek tényét a történetiség értelmezésének figyelmet szentelő francia szaktudomány (Duverger, Prélot stb) művei alapján fentebb láttuk. A brit szigetországban a korona (crown) fogalom a Tudor-korban erősödik, majd a Stuartok idején az alkotmányos monarchia irányába alakul át. Oxford katedráján Albert Venn Dicey kiemeli, hogy „a korona, illetőleg a koronát képviselő minisztérium” meghatározott kérdésekben kizárólag a parlament jóváhagyásával cselekedhet. Walter Bagehot<sup>39</sup> a tényleges és jelképes uralkodói jogállásról értekezik. Eleven utóéletet mutat a korona gondolat az Egyesült Királyságon kívül Kanada, Ausztrália, Új-Zéland alkotmányának fejlődésében. Jozef Karapat rámutat, hogy a corona regni Franciae (couronne de France) eszméje a közép-európai térség több országának közjogára hatást gyakorolt.<sup>40</sup>

A koronatanok egykor az államszervezet központi erőterében ténylegesen érvényesült jogtételeket tartalmaztak, amelyek a nemzeti és az egyetemes alkotmánytörténet lapjain méltó helyet foglalnak el. Más kérdés a régmúlt közjogi elemeinek a mai hatályos alkotmány szerkezetébe leendő beemelése esélyeinek valóságtartalmát mérlegelni. Sok tapasztalatot kínál az 1995-1997 között túlzó lendülettel készült és esetenként felületesre sikeredett alkotmánytervek parlamenti vitára tűzésének megghiúsulása. Az akkori kormányzat-

<sup>39</sup> (The English Constitution 1867)

<sup>40</sup> V. ö. : K dejinám pojmu corona regni vo Francúzku a Anglicku (In) Miscellanea historico-juridica k 60. narodeninam prof. Karpasa. Praha, 1941. 91-141. old.



nak a feladat súlyához mérten aránytalan vállalkozása a jókora mandátumtöbbség háttérével is zsákcúba jutott.

Délvidéki közegben világosan értelmezhető némely „hivatottak” szókészletében a nemzetrészt szakkifejezés használatával szembeni tartózkodás célzata. Az ilyen rosszallás kényszerének lenyomatát mutatja, hogy e fogalmat tartalmazó egyik írásom címét a kiadvány borítólapján megmásították. Úgy tartom, hogy az anyaországban a más államokban élő saját etnikumával az összetartozást a nemzetrészt szakkifejezés segítségével jelezhetjük (a nemzettest erre kevésbé alkalmas). Ugyanezt a közösséget viszont a szállásterületének állami hovatartozása és jogrendje nézőpontjából nemzetiségnek vagy kisebbségnek lehet nevezni.<sup>41</sup>

Hasonló vitákat jelez Ruszoly József jogos kérdése az egyik alkotmánytervezőhöz, hogy a magyar nemzetre utalás miért volna „nacionalista (vagy ha jobban tesszük sovén)?” Az igazságügyminiszter erős, de mint hamar rá kellett jönnie: hiú reményt táplált az új alkotmány gyors elfogadtatása iránt, amelyet szerinte a népszavazás már 1996-ban szentesített volna. A korona-kérdést is felölelő rendszeres vitarendezvények szervezőjeként jelezhetem, hogy azokon több erdélyi, délvidéki, felvidéki parlamenti képviselő, szenátor, tudós és újságíró működött közre. Kézirataik archivális kezelés-

---

<sup>41</sup> P. F.: Határon túli nemzetrészek és a dunatáji államok alkotmányai (In) Magyar Szemle 1995. szept.; a koronatanról (In) Valóság 1998. 3.; A Magyar Szent Korona az ezredfordulón. Bp.1999. Hódi Sándor: Légüres térben. Tíz évi küzdelem... Logos - Tóthfalu, 2001.

ben részesültek, egyik-másikról a Hunyadi Szövetség Füzetek sorozat, sőt határon túli időszaki lapok, közte az újvidéki Magyar Szó is (1996) érdemleges tájékoztatást adott.

A koronatanai tárgykör a határon túli résztvevők előterjesztéseiben vagy felszólalásaiban érthetően halványabban jelent meg. Szakszerűen kifejtett gondolataik inkább a kettős állampolgárság, az európai kölcsönviszonyok és az anyaországgal való kapcsolattartás rendezésének alkotmányos biztosítékaira irányultak. Ezek valójában egybecsengtek azzal, amikor szakirodalmunk indokoltan emelt szót, ha valamelyik alkotmánytervezet egyes tételei archaizálási törekvések útjára tévedtek.<sup>42</sup>

Hódi Sándor a fent hivatkozott Légüres térben c. újabb könyvében az itt említett alkotmánytervek (1995) kiegészítésre szoruló egyes tételeivel szintén foglalkozik. Joggal ecseteli a határon túli nemzetrészekre vonatkozó szűkmarkú szövegrész kibővítésére szánt javaslatait. Az új nemzetfogalom iránti igényt körvonalazva „az ezeréves magyar alkotmányosság” helyreállítását szorgalmazza.<sup>43</sup> Hasonló gondolatra tekinthetünk mutatis mutandis vissza a cseh koronatan kapcsán, amikor Svetozar Miletić parlamenti határozati javaslata a közös uralkodó „többi királyságaiban és országaiban is teljes alkotmányosság” érvényesüléséért szállt síkra.<sup>44</sup>

<sup>42</sup> V. ö.: Ruszoly József: Alkotmány és Hagyomány. Szeged, 1997. 267-285.

<sup>43</sup> Hódi Sándor: Légüres térben. Tíz évi küzdelem a délvidéki magyarságért. Tóthfalu: Logos, 2001. 324-330).

<sup>44</sup> Képviselőház - Irományok 1869-72. II. k. 166, s köv. old.

Számos modern műben utalnak a koronatanra és a történeti-chartális alkotmány párhuzamában a parlamenti jogok (mentesség, incompatibilitas) hagyományértékeire.<sup>45</sup>

A dunatáji országokban szembetűnik az alkotmánytörténet vagy rokontárgyai kölcsönös kutathatóságához fűződő „helyzet- és időigény” meghatározó szerepe. Ezzel a tehertétellel a térség ellentmondásos viszonyaiba személyes betekintésre képes és elkötelezett szerzők gyakran találkoztak. Bónis György kolozsvári, majd szegedi professzor 1943-ban felhívta a figyelmet a cseh Karel Kadlec, a horvát Lanović Werbőczy Hármaskönyvét tárgyaló és mások hasonló eredményeire.<sup>46</sup> Csizmadia Andor Nagykároly egykori polgármestere és pécsi egyetemi tanár, az Osztrák Akadémia levelező tagja a nemzetközi kapcsolatokat tudományszervező munkával is fejleszti.<sup>47</sup>

Közös rendezvényen az MTA Jogtudományi Intézetében a belgrádi prof. Borislav T. Blagojević intézetigazgató (Institut za uporedno pravo), Horvát Árpád alkotmánybíró és társaik 1977-ben működtek közre. Fogadtuk az Újvidéken is oktató Dragomir Stojčević, Vera Petrić és más professzorok tanulmányait kiadvá-

<sup>45</sup> Kukorelli István: Az alkotmányozás évtizede. Bp., 1995.

<sup>46</sup> Magyar Jogi Szemle 1943. 289, s köv. old.; Fünfundzwanzig jahre ungarische Rechtsgeschichtsschreibung (In) Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germ. Abt. 1970. 87; 1971. 88.

<sup>47</sup> V. ö.: Generalités sur l'organisation de l'enseignement juridique supérieur (In) Acta fac. jur. Universitatis Comenianae 3. köt. Smolenice 1971, 1975. 415-7. old.



nyaink lapjain. A zágrábi Marijan Horvat, Ferdo Čulinović, Hodimir Sirotković vagy a szarajevói Mustafa Imamović professzorokkal annak idején szórványos kapcsolat jöhetett létre. Napjainkban az együttműködést prof. Nyomárkay István intézetigazgató, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja is sikerrel folytatja.

A bevezetőben már hivatkozott délvidéki szerzők mellett Korhecz Tamás fontos írása: A Szerb Tudományos (és Művészeti) Akadémia "Memorandumáról"<sup>48</sup> A vajdasági magyarságnak új szövetségesei is lesznek<sup>49</sup>. Matkovics József belgrádi alkotmánybíró, a péterrévei Szerda Sándor főszerkesztő, a szabadkai Kongó Tivadar városképviselő-bíró és többek segítettük korábban a föderáció hivatalos lapja (Službeni list) magyar nyelvű mutációjának szerkesztését.<sup>50</sup>

Az alkotmánytörténet különböző tárgyköreit feldolgozó tanulmányok esetenként tartalmaztak koronatan  
kérdésekkel is határos megállapításokat. A közös magyar-horvát államjoggal foglalkozó Iván Anders a tant a felsőoktatási anyagba ágyazva tartja számon.<sup>51</sup> Hajnik, Timon, Eckhart Ferenc koronatan nézeteiről vitázó Csizmadia és Stojčević kollégák az Association Internationale d'histoire du droit et des institutions bü-

<sup>48</sup> In: Pro Minoritate 1999/Tél 107-121;

<sup>49</sup> In: Hét Nap 2001. I. 24.

<sup>50</sup> V. ö.: A Hunyadi Szövetség Füzetei 8-ik köt. Bp., 1999.

<sup>51</sup> L. Jogi és közjogi tanulmányok a zágrábi egyetemen. Jogtudományi Közlöny 1910. 23. sz.

rójában támogatták egymást.<sup>52</sup> Prof. Blagojević gyorsan vet nagyvonalúan 1977-ben véget a Budapestről megrendelt kézirat többéves „átfutási” idejének; még a korrektúrát is elmulasztják.<sup>53</sup> Szabadka után (2001. jún.) most a Magyar Professzorok Világtanácsa munkácsi (2002. május) ülésén az újvidéki Ribár Béla akadémikus a délvidéki magyar tudományosságról tart előadást. Időközben az MTA Köztestület külső tagsága a határon túli nemzetrészeink javára intézményesült.<sup>54</sup>

A zárószavak röviden vázolhatják a koronatan fejlődése és a jogi felsőoktatás között meglevő történeti kölcsönhatást. Ennek létezését jelzi Timon Ákos: Magyar alkotmány- és jogtörténet különös tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére, (VI-ik kiadás, Bp., 1918. tankönyv anyaga). Szerző „A szentkorona állam-szervezet kora” című rész előtt a jogforrások fejezetben az 5. §-t „A jogi oktatás a középkorban” tárgykörnek szenteli. Sok hazai és külföldi tudóstársával egyezően rámutat, hogy az Árpád-kori Veszprémben a jogtanítás a korabeli egyetemi {Bologna, Párizs} szintre emelkedett. Hivatkozik az egykor bolognai professzor IV. Ince pápa francia, angol, spanyol, magyar, walesi főpapokhoz 1254-ben intézett oklevelére; ez idő tájt a bencések Aracson vannak. A veszprémi tankönyvtár 1276 nyári felégetése után IV. László november 18-án

<sup>52</sup> R. Feenstra: Repertorium bibliographicum institutorum et sodalatum iuris históriáé. Leiden, 1969.

<sup>53</sup> L. Osvrt na primenu uporednog metoda u nauci pravie istorije (in) Anali Pravnog fakulteta u Beogradu 1977. 4. 565-72.

<sup>54</sup> Berényi Dénes (szerk.): Mit tett az MTA a határon túli magyar tudományosság ügyében? 1996-2002. Bp., 2002.

elrendeli a „prout Parisiis in Francia” főiskola megújítását.<sup>55</sup>

Nagy Lajos király pécsi egyetemalapítását V. Orbán pápa 1367. szept. 1-én Viterbóban szentesíti, működését hazai és külföldi szerzők hitelesen bizonyítják. Jelentős enciklopédiákból történt kihagyását helyesbíteni kellett.<sup>56</sup>

Zsigmond az Aranybulla jus resistendi tételes elismerése és megkoronázása (1387) után létesíti az óbudai egyetemet (1389 v. 1395), amely a 15. századelőig állt fenn; erdélyi diákja is volt.<sup>57</sup> Hunyadi Mátyás a koronázást (1464) követően a pozsonyi Academia Istropolitanát (1467-1474) alapítja jogi karral is. Koronatan markáns elemeket a magyar-horvát államközösségben a Tripartitum fordításának (1574) nagy feladata tükröz. A zágrábi akadémia alapítólevele (1669) rögzíti, hogy az oktatómunka „a jó emlékezetű magyar királyok buzgó gondoskodása” nyomdokain fog haladni. Pázmány Péter nagyszombati egyeteme 1635-től kezdve, Budára való áthelyezésétől (1777) kibontakozása mentén folytonosan működik. Mindezek nemzetközileg elismert sok oktatója a koronatanok tárgykörében jelentős művek alkotott.

---

<sup>55</sup> Mindezek lényegi valóságtartalmát Toldy F., Ábel J., Hajnik I., Hóman, H. Denifle, E. Sayons, R. Sacco, P. Ratkoš, A. Vetulani, G. Buchda és mások alátámasztják; miközben Békefi stb. ellenvéleményt is mondtak.

<sup>56</sup> Izostavljen Pečujski univerzitet (In) Politika 1984. dec. 8.

<sup>57</sup> Tönk Sándor: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban. Bukarest, 1979.